

Ata que os porcos moveron os marcos

Apuntamentos para unha análise discursiva da crise social na UE

Vera-Cruz Montoto Vázquez

Escribo este artigo o 6 de xullo, o día seguinte ao referendo grego¹. Quería agardar a saber o resultado, porque en certa maneira a reacción do pobo grego – que non a dos seus gobernantos...? – ante a “austeridade” como única solución posíbel, está moi relacionada coa toma de conciencia que quixera poñer de relevancia neste texto.

Durante a semana previa ao referendo, independentemente de que estivesemos a favor do “si” ou do “non”, é moi posíbel que todas/os esteamos de acordo no sorprendente da actitude das institucións europeas, quen non dubidaron en presionar publicamente á sociedade helenica a

través dos medios de comunicación para tentar condicionar o resultado, aínda que sen éxito.

Partindo da constatación de que os “diálogos” que se están a dar entre as institucións político-financieiras supranacionais e os países do sur de Europa que máis están a padecer a actual crise –unha crise realmente máis social que económica...– son, cando menos, desiguais no que se refire á cuestión do respecto, quixese realizar unha pequena análise sobre certos aspectos do discurso empregado polas elites político-económicas a través dos medios de comunicación de masas para describir a actual crise económica nestes últimos anos.

Propoño que nos fixemos nas “ cousas que se din” e “ como se din”, porque se admitimos que “ a mente humana actívase accedendo aos mapas do cerebro a través da linguaxe”², é importante asumir que

se non nomeamos correctamente os acontecementos non poderemos comprendelos na súa complexidade e, polo tanto, teremos dificultades para identificar as reaccións que debemos ou queremos ter como sociedade.

A necesidade de desmarcarse

A selección de palabras empregadas para describir un feito moi poucas veces carece de intencionalidade persuasiva. Coas verbas non só damos a coñecer, senón que tamén damos “ a sentir”, sendo estas emocións codificadas nas palabras as que actúan en nós con especial eficiencia á hora de comprender o mundo que nos rodea, alcanzando unha incidencia fundamental na nosa capacidade para tomar decisións³, unha clave psicolingüística ben coñecida pola clase política⁴.

Para centrar esta cuestión tomaremos a teoría dos marcos de referencia desenvolvida por George Lakoff e outros autores⁵ dende a disciplina da lingüística cognitiva. Esta teoría sinala que cada palabra aparece sempre albergada nun “ marco” de significados que completan a súa comprensión, activando una serie

1 Ver “Referencia de Grecia de 2015” en Wikipedia. Dispoñíbel en: https://es.wikipedia.org/wiki/Referencia_de_Grecia_de_2015

2 Como é sabida, finalmente o primeiro ministro grego Alexis Tsipras, malia ao resultado do referendo, asinou un acordo de brexit coas institucións europeas uns días máis tarde. Ver en BBC o artigo “Crise de Grecia: Tsipras asume a responsabilidade do “si” acordado”. Dispoñíbel en: http://www.bbc.com/mundalnoticias/2015/07/150714_grecia_deuda_tsipras_defiende_acuerdo_si

3 Castells, Manuel, *Comunicación e Poder*, Alianza Editorial, Madrid, 2009.

4 Nunha entrevista realizada por Manuel Punxet no ano 2006, o célebre neurobiólogo portugués António Damasio afirmaba “ (...) moitas das reaccións que consideramos patolóxicas refírense que ver as emocións, principalmente coas emocións sociais, e coa facilidade coa que se desmarcamos e o xeito no que conducen a un conflito social”. Dispoñíbel en: <http://www.eduardpunxet.es/419/charlas-con-el-cerebro-neuro-de-las-emociones>

5 Ídem, Páx. 201. Castells destaca que as elites políticas son perfectamente conscientes deste feito, polo que recurren a máis d manipulación emotiva da linguaxe.

6 Non penses nun elefante, George Lakoff (2004). Dispoñíbel en: http://vaquidassuamisa.se/No_pien_ses_en_un_elefante.pdf. Outros autores que abordan a influencia dos marcos de referencia son Jerry Feldman, Ronald Langacker (gramática cognitiva) ou Mark Johnson.

de coñecementos asociados a esa palabra que integran a nosa visión da realidade.

Polo tanto, aínda que empreguemos unha palabra desviándoa do marco acordado ou, o que é o mesmo, nun contexto que non é habitual ou empregándoa de xeito metafórico, este conxunto de significados seguen impregnando o significante empregado, incluso aínda que este teña adquirido unha significación que corresponde a un signo lingüístico totalmente diferente. Por exemplo, cando chegamos a fin de mes "afogadas", inda que non esteamos a falar dunha competición de natación, entendemos perfectamente a sensación á que nos estamos referindo.

Ben, pois para relatar a actual situación económica, estanse a empregar recursos lingüísticos deste tipo. E non se fai de xeito inocente, senón instaurando un código de valores que sitúa ás vítimas de actual crise como culpábeis dela. Como exemplo imos tomar a expresión "PIGS", empregada dende o ámbito político e dende os medios de comunicación económicos especializados para referirse, como sinalabamos ao principio, precisamente aos países europeos que máis están a sufrir a crise económica e as súas medidas de "axuste".

PIGS

O acrónimo PIGS foi empregado por primeira vez nos anos noventa para referirse á situación das economías de Portugal, Italia, Grecia e Estado español antes da entrada no sistema monetario do euro⁷. É o resultado de ordenar as siglas destes países en inglés: Portugal, Italy, Greece, Spain.

7 De feito, as propias medidas que houbo que aplicar para entrar no euro serían o punto de partida da crise económica iniciada en 2008, segundo afirma Victoria Carvajal, economista da New York University e redactora na sección de Economía de El País nos anos precedentes á entrada do Estado español no euro: "A entrada no euro das economías chamadas periféricas como España ou Italia

No ano 2008, co estoupido da burbulla inmobiliaria e a crise financeira europeo-estadounidense, a prensa económica recuperou este termo despectivo substituíndo a Italia por Irlanda, ou incluíndo ambas como PIGS⁸.

Empregado nas publicacións The Times⁹, The Economist¹⁰ e Newsweek¹¹, non foi ata a aparición do artigo "Pigs in muk" en setembro de 2008 no The Financial Times¹², cando esta perspectiva da situación pasou a ocupar o grado de terminoloxía propia da crise¹³ xunto co seu acrónimo antagónico, os BRICS (Brasil, Rusia, India, China, Sudáfrica), é dicir, os países en suposta expansión económica.

Para ser realmente conscientes do que sentimos ou, noutras palabras, do que este acrónimo significa, faremos o exercicio de imaxinar que os concellos de Pontevedra, Oleiros, Ribadavia, Calvoira, Ourense e Sada entran nunha grave situación económica a raíz dunha fraude bancaria, e que as publicacións financeiras especializadas referírense a eles ordenado as súas

permiteles financiarse a uns tipos de interese historicamente baixos. O resultado foi un endebedamento de particulares e administracións públicas sen precedentes e un modelo de crecemento que, no caso español, culminou co pirata da burbulla inmobiliaria." Dispoñíbel en El País: <http://blogs.elpais.com/can-euros-y-a-la-local/2012/07/grecia-una-quebra-aplozuda.html>

8 Ver PIGS e PIGGS na Wikipedia, dispoñíbel en: <http://es.wikipedia.org/wiki/PIGS>

9 The Times, "Reform failures may still kill off the euro", 25 de maio de 2008. Dispoñíbel en: <http://www.timesplus.co.uk/101/news/login=fals&url=http%3A%2F%2Fwww.thetimes.co.uk%2Fto%2Fbusiness%2Fcolumnists%2F>

10 The Economist, "Ten years on, beware a porcine plot", 5 de xullo de 2008. Dispoñíbel en: <http://www.economist.com/node/11496844>

11 Newsweek, "Why Pigs Can't Fly", 7-14 de xullo de 2008. Dispoñíbel en The Daily Beast: <http://www.thedailybeast.com/newsweek/2008/06/28/why-pigs-cant-fly.html>

12 The Financial Times, 1 de setembro de 2008, "Pigs in muk". Dispoñíbel para suscritores en: <http://googl/1TjD>

13 Quíais se instaura neste momento porque, como apuntou o sociólogo Enrique Gil Calvo no artigo "A reviracha das mercados": "É de novo o efecto 'manado-medidano', pois se o afirma o Financial Times, todas as demais medias reproducíranse e amplíaranse, incluídos os 'PIGS'." Dispoñíbel en El País: http://elpais.com/diario/2010/06/08/opinion/1275948004_850215.html

iniciais para construír o acrónimo "P.O.R.C.O.S.". Porque si, iso é o que significa o acrónimo inglés "PIGS" se o traducimos ao galego.

Entón, é posíbel que The Financial Times tivera especial interese en espallar a idea de que Portugal, Italia, Irlanda, Grecia e o Estado español, lonxe de ser vítimas da especulación financeira, son "porcos" que dan problemas á UE porque son incapaces de se adaptar ao sistema de fluxo de capitais imposto polo capitalismo neoliberal? Fixémonos en quen emite a mensaxe para tentar aclarar o significado deste discurso...

The Financial Times esta publicado por News International¹⁴, unha subsidiaria do grupo News Corporation¹⁵, un dos sete grupos mediáticos que monopolizan os fluxos de comunicación de masas a nivel mundial¹⁶, o segundo deles se observamos os seus ingresos, por detrás da BBC¹⁷. Os seus máximos propietarios son Rupert Murdoch¹⁸ -tamén coñecido como o vixésimo cuarto individuo máis poderoso do mundo¹⁹- e a secular dinastía de banqueiros Rothschild²⁰.

PARA RELATAR A ACTUAL SITUACIÓN ECONÓMICA ESTANSE A EMPREGAR RECURSOS LINGÜÍSTICOS QUE SITUAN ÁS VÍTIMAS DE ACTUAL CRISE COMO CULPÁBEIS DA PROPIA CRISE

14 Páxina oficial: <http://www.newsint.co.uk/>

15 Durante a segunda metade dos anos 80 o magnate da comunicación Rupert Murdoch ampliouse o seu imperio na prensa británica con participacións no grupo Pearson, propietario do Financial Times, The Economist e da axencia de noticias Reuters. Páxina oficial: <http://www.newsincorp.com/>

16 Ibidem I, Páx. 559.

17 Wikipedia, "News Corporation": http://en.wikipedia.org/wiki/News_Corporation

18 Algunhas das súas biografías en Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Rupert_Murdoch e Center for American Progress: <http://www.americanprogress.org/issues/2004/07/bi/22948.html>

19 Revista Forbes: <http://www.forbes.com/profile/rupert-murdoch/> e <http://www.forbes.com/powerful-people/gallery>

20 Páxina oficial: http://www.rothschildinfohistory/?doc=articles/history2_1

Formando parte do holding News Corporation atopamos tamén un dos grupos de banca de inversión e valores máis grandes do mundo, Goldman&Sachs²¹, acusado de fraude no ano 2010 pola Comisión do Mercado de Valores de Estados Unidos²², quen sinalou ao seu vicepresidente, Fabrice Tourne, como un dos culpábeis da crise de hipotecas subprime, a crise que deu inicio á actual crise económica e social, esa que está a abafar a poboación de Portugal, Italia, Irlanda, Grecia y Estado español, os PIGS europeos.

Goldman&Sachs é, polo tanto, un dos principais responsábeis de la creación da crise²³ que converteu a estes países europeos en PIGS, con especial incidencia precisamente na quebra do Estado grego, a falsca que iniciou o lume da crise económica en Europa.

Este grupo de inversión tivo no seu momento un particular interese en agochar o déficit das contas gregas

do goberno conservador de Kostas Karamanlis²⁴. Entre os anos 2002 e 2005, cando Grecia estaba entrando no euro, Goldman&Sachs axudou a ocultar a débeda soberana grega maquillando as súas contas²⁵ a través da ocoerencia financeira "swap"²⁶, para deste xeito garantir a súa entrada na "Europa do euro". Así, a través dos swap, Goldman&Sachs facilitou o préstamo de mil millóns de euros a Grecia sen que estes cartos foran contabilizados dentro da súa débeda pública.

Polo tanto, recapitulemos. Temos a The Financial Times cualificando de "porca" a poboación de cinco países da Unión Europea que se atopan nunha grave crise económica na que Goldman&Sachs -membro do grupo empresarial News Corporation, igual que The Financial Times-, xogou un papel fundamental.

Mentras tanto, dende novembro de 2011 o presidente do Banco Central Europeo é Mario Draghi²⁷, a persoa que, a través do seu cargo como vicepresidente de Goldman&Sachs en Europa, axudou a ocultar a débeda grega entre 2002 e 2005²⁸ mediante o invento financeiro antes mencionado.

En Grecia, até a chegada de Syriza ao poder en xaneiro deste ano, o seu presidente era Lucas Papademos, gobernador do Banco Central grego entre 1994 e 2002, e vicepresidente del Banco Central Europeo dende entón e até o 2010 (é dicir, o período no que o seu país ocultou as graves débedas económicas). Papademos desempeñou unha función aínda non dilucidada na operación de maquillaxe das contas públicas realizada ca axuda de Goldman&Sachs. Ademais, designou como xestor da débeda grega -propiciada por Goldman&Sachs- a Petros Christodoulos, que foi broker de Goldman&Sachs en Londres²⁹.

En Italia atopamos coincidencias similares. O Presidente do Consello de Ministros italiano imposto dende a Troika no ano 2011 foi Mario Monti³⁰, asesor internacional de Goldman&Sachs dende 2005 e ata o seu nomeamento á fronte do Goberno italiano.

21 Páxina oficial: <http://www.goldmansachs.com/>

22 El País, "EE UU acusa a Goldman de fraude por las 'subprime'", 17 de abril de 2010. Dispoñíbel en: http://elpais.com/diario/2010/04/17/economia/1271455208_850215.html

23 Ver informe "Wall Street and the financial crisis: anatomy of a financial collapse" publicado polo Senado estadounidense o 13 de abril de 2011, no que acusa a Goldman&Sachs e Deutsche Bank de iniciar a crise económica a través do "productos toxicos". Dispoñíbel en The New York Times: <http://www.nytimes.com/interactive/2011/04/14/business/14crisis-docviewer.html>

24 Os Karamanlis teñen unha longa tradición de goberno en Grecia, o tío de Kostas, Constantinos Karamanlis, foi o Primeiro Ministro durante 14 anos e presidente durante outros dez.

25 "How Goldman Sachs Helped Mask Greece's Debt", BBC Dispoñíbel en: http://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=07h4RDWPa

26 Un swap ou permuta financeira é un invento económico cuxa propia definición dál conta da súa premeditada indefinición: "un contrato polo cal dúas partes compraméntanse a intercambiar unha serie de bens ou servizos referenciados a calquera variábel observábel en datas futuras". É similar a pedir algo prestado sen saber exactamente que che piden a cambio.

27 Paga a pena fixarnos na traectoria profesional de Mario Draghi, un grande exemplo do fenómeno das "portas xiratorias" entre o ámbito público e privado: foi director executivo do Banco Mundial entre 1985 e 1990, de 2002 a 2006 foi vicepresidente por Europa de Goldman&Sachs, de aí pasou a gobernador do Banco de Italia (un país PIIG) ata o 2011, cando fichou como vicepresidente do Banco Central Europeo.

28 Uns meses antes de ocupar este posto, en xuño de 2011, Draghi foi preguntado no Comité Económico do Parlamento Europeo polas súas actividades en Goldman&Sachs, en relación ao ocultamento do déficit grego. Ver "Senior Draghi, infirmo a vastede algunha lei?", dispoñíbel en La Información, com: <http://blogs.lainformacion.com/zoomboom-crash/2011/06/27/senior-draghi-%C2%BFha-infirngido-usted-alguna-ley/>

29 "Euro tecnocracia al poder", Dispoñíbel en Attac Madrid: <http://www.attacmadrid.org/?p=6103>

30 Mario Monti tamén traballou na escura transnacional Coca-Cola e pertence ao non menos escuro Club Bilderberg.

Se atendemos a Irlanda, atopáremos no goberno ao ex-funcionario da ONU Peter Sutherland³¹, quen participou entre bastidores no “rescate” de Irlanda dende a súa posición como administrador de Goldman Sachs International.

Continuando coa lista de países PIIGS, en Portugal podemos destacar ao luso Antonio Borges, quen durante o seu cargo como Director do Fondo Monetario Internacional (FMI)³² para Europa foi o encargado de supervisar algúns dos préstamos máis grandes da historia da institución: os de Grecia e Irlanda. Borges foi vicepresidente e director xerente de Goldman&Sachs entre 2000 e 2008, xusto coincidindo co programa grego do banco³³.

AS ELITES POLÍTICO-FINANXEIRAS PRECISAN TRANSMITIR A TRAVÉS DOS MEDIOS DE COMUNICACIÓN DE MASAS DISCURSOS QUE MANIPULEN A REALIDADE ARTICULANDO E DIFUNDINDO A SÚA VISIÓN INTERESADA DOS ACONTECEMENTOS

Por último, no Estado español, o ministro de economía Luís de Guindos foi director para España e Portugal da compañía global de servizos financeiros Lehman Brothers³⁴ dende 2006 ata 2008, ano no que a entidade quebrou polo escándalo das hipotecas subprime.

Ademais, no 2010 foi coordinador do libro “España, claves de prosperidad”, promovido pola Fundación FAES que igual que *The Financial Times* e *Goldman&Sachs*, está vinculado ao grupo mediático News

International. Esta publicación está considerada nos círculos financeiros como a base ideolóxica da política económica do Partido Popular; caracterízase por fomentar a redución de ingresos nas administracións públicas e forzar modificacións estruturais en ámbitos como o laboral ou o sector financeiro³⁵.

Parece que queda claro, polo tanto, que quen provocaron a crise económica que afecta a centos de milleiros de familias en Europa, quen chaman a estes habitantes “porcos” e “portas” culpándoos da propia crise, e quen acadaron o poder político a raíz dos cambios operados pola desfeita financeira europea-estadounidense, son os mesmos³⁶.

en países que non son senón vítimas da propia especulación financeira destas mesmas elites. E, para conseguilo, precisan transmitir a través dos medios de comunicación de masas discursos que manipulen a realidade articulando e difundindo a súa visión interesada dos acontecementos, xa que, como comentabamos ao principio “a mente humana actívase accedendo aos mapas do cerebro a través da linguaxe”.

É dicir, a través da denominación PIIGS, os medios de comunicación financeiros destrúen a autoestima destes países ao tempo que internacionalizan a súa culpabilidade, en aras de alcanzar unha opinión pública -tanto interna como externa- que acepte con resignación os recortes económicos aos que se lles obriga. Pretenden convencer de que a poboación é culpábel da quebra económica dos seus países por teren sido uns “porcos” que viviron “por riba das súas posibilidades” e que, polo tanto, agora non lles queda máis remedio que acatar as medidas de austeridade propostas, por moi agresivas que resulten.

Porén, hai algo co que non contaron: con que tomaramos conciencia deste desprezo, deste engano, e que dixeramos “non”, como fixo o pobo grego -non así os seus gobernantes, reiteramos-. Hai uns anos, o multimillonario estadounidense Warren Buffett afirmou: “a loita de clases non rematou, e nós imos gañando”. Ben, é certo, mais non esquezamos que a partida inda non rematou tampouco...

35 Ver FAES: <http://www.fundacionfaes.org/es/documentos/show/00970>

36 En liña con esta afirmación, consultar tamén as publicacións *El banco. Cómo Goldman Sachs dirige el mundo*, do xornalista de *Le Monde* Marc Roché e *Dinero y poder. Cómo Goldman Sachs llegó para dirigir el mundo*, do financeiro William D. Cohan. Para ampliar información, ver tamén “Goldman Sachs, le trait d'union entre Mario Draghi, Mario Monti et Lucas Papademos”, dispoñíbel en *Le Monde*: http://www.lemonde.fr/europe/article/2011/11/11/goldman-sachs-le-trait-d-union-entre-mario-draghi-mario-monti-et-lucas-papademos_1603675_3214.html e o artigo “Europa: golpes de estado financieros”, do historiador Edmundo Fayanas Escuer, dispoñíbel en *Nueva Tribuna*: http://www.nuevatribuna.es/opinion/edmundofayanas_escuer/2012-01-11/11/europa-el-golpe-de-estado-financiero/2012011114031800759.html

31 Tamén membro do Club Bilderberg. Ver unha das súas biografías na Wikipedia: http://es.wikipedia.org/wiki/Peter_Sutherland

32 O Fondo Monetario Internacional (FMI), xunto coa Comisión Europea e a Banca Central Europea (BCE) conforman a “Troika”.

33 “Executivos de Goldman&Sachs copan institucións clave na crise”, dispoñíbel en Pública: <http://www.publico.es/dinero/404437/executivos-de-goldman-sachs-copan-instituciones-clave-en-la-crisis>

34 Ver Wikipedia: http://es.wikipedia.org/wiki/Lehman_Brothers